

บทที่ 3

วิธีวิทยาการวิจัย (Research Methodology)

การศึกษาและวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะจัดทำกฎหมายต้นแบบเพื่อการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน ดังนั้นการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลจึงกำหนดวิธีวิทยาการวิจัย (Research Methodology) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการมีส่วนร่วมในการออกแบบ (Participatory Design, Co-Design) และการรับฟังความคิดเห็น (Hearing) โดยมีรายละเอียดของระเบียบวิธีวิจัยแต่ละวิธีดังนี้

3.1 การวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

การวิจัยเอกสารเป็นการวิเคราะห์กฎหมายและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำกฎหมายต้นแบบเพื่อการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน การวิจัยเอกสารที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีขึ้นเพื่อมุ่งหาคำตอบของการวิจัยที่สำคัญ 9 ประเด็น ได้แก่

- 1) วิเคราะห์กฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทยว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
- 2) วิเคราะห์สภาพการณ์แห่งปัญหาและผลกระทบจากการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย
- 3) วิเคราะห์โครงสร้างองค์ประกอบของกฎหมายจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน
- 4) วิเคราะห์หลักการและเหตุผลในการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน
- 5) วิเคราะห์สถานการณ์ของการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- 6) วิเคราะห์ขอบเขตอำนาจศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- 7) วิเคราะห์คุณสมบัติผู้พิพากษาและองค์คณะผู้พิพากษา
- 8) วิเคราะห์กระบวนการพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน
- 9) วิเคราะห์ระบบการพิจารณาของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ดังนั้น เอกสารที่จะนำมาเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์เพื่อหาคำตอบข้างต้น จึงแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. วรรณกรรม ทฤษฎี แนวคิด และหลักการที่เกี่ยวข้อง

- วรรณกรรมของสิทธิมนุษยชน
- แนวคิดและหลักการของสิทธิมนุษยชน
- แนวคิดว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ
- หลักนิติรัฐ

2. กฎหมายไทยที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2491
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

พ.ศ. 2560

- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.

2561

- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542

3. กฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่

3.1 กฎหมายระหว่างประเทศ

- กฎหมายบัตรสหประชาชาติ (Charter of the United Nations)
- ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (พ.ศ. 2491) (Universal Declaration of Human Rights)
- กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1976 (พ.ศ. 2519) (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR)
- กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. 1966 (พ.ศ. 1423) (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: ICESCR)

- อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ค.ศ. 1979 (พ.ศ. 2522) (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women: CEDAW)

- อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ค.ศ. 1965 (พ.ศ. 2508) (Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination: CERD)

- อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการต่อต้านการทรมานและการกระทำอื่น ๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี ค.ศ. 1984 (พ.ศ. 2527) (Convention Against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment: CAT)

- อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 (พ.ศ. 2532) (Convention on the Rights of the Child)

- อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของคนพิการ ค.ศ. 2006 (พ.ศ. 2549) (Convention on the Rights of the Persons with Disabilities: CRPD)

- อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ ค.ศ. 1992 (พ.ศ. 2535) (International Convention for the Protection of all Persons from Enforced Disappearance: CED)

- อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของแรงงานโยกย้ายถิ่นฐานและสมาชิกในครอบครัว ค.ศ. 1990 (พ.ศ. 2533) (Convention on the Protection of the Rights of Migrants Workers and Member of their Families: CMW)

- หลักการว่าด้วยสถานะและหน้าที่ของสถาบันแห่งชาติเพื่อการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน (Principle relating to the status and functioning of national institution for protection and promotion of human rights)” หรือ “หลักการปารีส (Paris Principles)”

3.2 กฎหมายต่างประเทศ

- The protection of Human Rights Act, 1993 (พ.ศ. 2536)

- Law No. 26 Establishing the Ad Hoc Human Rights Court, 2000 (พ.ศ. 2543)

- รัฐบัญญัติที่ 2007-292 ลงวันที่ 5 มีนาคม ค.ศ. 2007 (พ.ศ. 2550) ว่าด้วยคณะกรรมการที่ปรึกษาแห่งชาติด้านสิทธิมนุษยชน (Loi no. 2007 du 5 mars 2007 relative a la Commission nationale consultative des droits de l’homme)

เอกสารอื่น ๆ

เอกสารอื่น ๆ ได้แก่ รายงานวิจัย ตำรา เอกสารรายงานการประชุมสัมมนา และวิทยานิพนธ์และบทความ รวมทั้งเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับมาประกอบการศึกษา และยกร่างกฎหมายการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน

3.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

การสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่มีอำนาจและหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย เป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ มีประสบการณ์ หรือมีอำนาจตัดสินใจ หรือเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน การสัมภาษณ์เชิงลึกมีเป้าหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่จำเป็นต่อการวิเคราะห์เพื่อจัดทำกฎหมายการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน การสัมภาษณ์เป็นไปอย่างไม่มีรูปแบบโดยผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเองตามประเด็นสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า มีรายละเอียดดังนี้

1) วิธีการสัมภาษณ์ แบ่งเป็นขั้นตอน ดังนี้

การติดต่อ

ใช้การติดต่อโดยหนังสือจากหลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต และโทรศัพท์ เพื่อขอความอนุเคราะห์ให้การสัมภาษณ์เชิงลึก และนัดหมายวัน เวลาในการสัมภาษณ์ และการยืนยันการให้สัมภาษณ์

การจัดทำประเด็นสัมภาษณ์

การเตรียมประเด็นในการสัมภาษณ์ล่วงหน้าโดยการกำหนดประเด็นเพื่อให้ได้คำตอบที่จะเป็นข้อมูลนำไปวิเคราะห์เพื่อตอบโจทย์วิจัยและวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้

การวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเอาแนวคิด ทฤษฎี และหลักการ รวมทั้งกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศ และกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน รวมทั้งข้อมูลอื่นที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม และข้อมูลที่ได้จากวิธีวิทยาการวิจัยอื่นตามที่กำหนดไว้ คือ ข้อมูลจากการมีส่วนร่วมออกแบบคำถามวิจัย

เมื่อได้คำตอบจากการวิจัยและนำไปสู่การรับฟังความคิดเห็นแล้วข้อคิดเห็นจากการวิพากษ์จะนำไปวิเคราะห์การจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน เพื่อปรับปรุงแก้ไขคำตอบของการวิจัย

2) ประชากรสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 20 คน ประกอบด้วย

ผู้บริหารหรือตัวแทนผู้รับผิดชอบทั้งผู้ปฏิบัติการและผู้กำหนดนโยบาย ได้แก่

- พนักงานสอบสวน ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำมาเป็นประชากรสัมภาษณ์

- อัยการ ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยตรง จึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำมาเป็นประชากรสัมภาษณ์

- ผู้พิพากษาศาลยุติธรรม ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาคดีแพ่งและคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนระหว่างเอกชนกับเอกชนหรือหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่กระทำต่อเอกชน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำมาเป็นประชากรสัมภาษณ์

- ผู้พิพากษาศาลปกครอง ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาคดีปกครองที่เกี่ยวข้องกับการออกคำสั่งทางปกครองและการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนระหว่างเอกชนกับหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่กระทำต่อเอกชน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำมาเป็นประชากรสัมภาษณ์

- ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ถือว่าเป็นผู้มีอำนาจโดยตรงในคดีละเมิดสิทธิมนุษยชนในการเป็นผู้ตัดสินและวินิจฉัยคดีละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยตรง จึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำมาเป็นประชากรสัมภาษณ์

- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานผู้รับผิดชอบด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยตรง จึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำมาเป็นประชากรสัมภาษณ์

- ผู้แทนองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิทธิมนุษยชน คือ มูลนิธิที่ทำงานเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน เช่น มูลนิธิเพื่อสิทธิมนุษยชนและการพัฒนา มูลนิธิปวีณา หงสกุลเพื่อเด็กและสตรี สมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน สมาคมสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

3) ประเด็นสัมภาษณ์ ได้แก่

- ข้อเท็จจริงของสภาพปัญหาการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

- อำนาจหน้าที่ของหน่วยงานที่ให้สัมภาษณ์

- ปัญหาและอุปสรรคของกฎหมายที่ใช้ในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

- ปัญหาการใช้สิทธิของประชาชนเพื่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

- แนวทางในการพัฒนากฎหมายคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

3.3 การร่วมออกแบบคำถามวิจัย (Participatory Design, Co-Design)

การร่วมออกแบบคำถามวิจัย (Participatory Design, Co-Design) เมื่อได้มีการนัดหมาย ประชากรกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับเวลา สถานที่ในการร่วมออกแบบคำถามวิจัย โดยจะดำเนินการ แบ่งกลุ่มประชากรตามประเภทอาชีพและสถานภาพออกเป็นกลุ่ม ๆ แล้วให้แต่ละบุคคลแสดงความคิดเห็นที่หลากหลาย เมื่อได้ความคิดเห็นเรียบร้อยแล้วก็จะทำการให้แต่ละกลุ่มสลับกลุ่มตาม ประเภทและสถานภาพของประชากรตามจำนวนกลุ่มที่กำหนดไว้เพื่อให้ได้ประเด็นของปัญหาที่ หลากหลายและมีความน่าเชื่อถือในการที่จะนำไปประกอบการพัฒนาเป็นสภาพปัญหาและข้อมูล ในการศึกษาแล้วให้แต่ละบุคคลแสดงความคิดเห็นที่หลากหลายเช่นเดียวกัน โดยมีขั้นตอน ประชากร/กลุ่มตัวอย่างและวิธีการในการเก็บข้อมูล ดังนี้

การดำเนินการครั้งที่ 1 ให้แต่ละกลุ่มโดยแบ่งตามประเภทหรือสถานภาพของผู้เข้าร่วม ประชุมสัมมนาเล่าประสบการณ์ วิธีการแก้ไขปัญหาและความต้องการโดยถกเถียงและแสดงความคิดเห็นแล้วให้แต่ละกลุ่มทำ Story Board สรุปนำเสนอแต่ละกลุ่มเพื่อให้กลุ่มอื่น ๆ ได้รับทราบและ ช่วยกันเสนอแนะและซักถาม โดยผู้วิจัยเป็นผู้กำหนดประเด็นว่าจะให้ออกแบบในประเด็นใดบ้าง เป็นโจทย์ให้แต่ละกลุ่ม

การดำเนินการครั้งที่ 2 ให้ผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนาสลับกลุ่มเพื่อให้ผู้เข้าร่วม ประชุมสัมมนามีความหลากหลายแล้วถกเถียงและแสดงความคิดเห็นแล้วนำเสนอโดยให้แต่ละ กลุ่มทำ Story Board สรุปนำเสนอแต่ละกลุ่มเพื่อให้กลุ่มอื่น ๆ ได้รับทราบและช่วยกันเสนอแนะ และซักถาม

3.4 พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษากำหนดให้เป็นกรุงเทพมหานคร

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมด้วยวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพตามที่กำหนดไว้นั้นเมื่อ ได้คำตอบมาจะเป็นข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ร่วมกันและได้คำตอบตามวัตถุประสงค์การวิจัยและ โจทย์วิจัยที่กำหนดไว้จนได้รูปแบบของการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนและวิธีพิจารณาคดีสิทธิ มนุษยชน ซึ่งจะนำไปปรับฟังความคิดเห็นและนำข้อวิพากษ์กับข้อแนะนำจากประชากรที่ร่วมรับฟัง ความคิดเห็นไปวิเคราะห์ปรับปรุงแก้ไขรูปแบบของการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและวิธี

พิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน จะทำให้ได้กฎหมายต้นแบบที่เป็นกฎหมายการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน

3.6 วิธีการจัดทำร่างกฎหมายการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน

การจัดทำร่างกฎหมายการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชนใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาจากการใช้วิธีวิทยาการวิจัย ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการมีส่วนร่วมออกแบบ-ร่วมออกแบบ เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์การวิจัยและโจทย์วิจัย เพื่อจัดทำเป็นกฎหมายต้นแบบการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน เพื่อนำไปสู่การรับฟังความคิดเห็นผลการวิจัย (Hearing) และนำเอาข้อวิพากษ์กับข้อเสนอแนะนำไปปรับปรุงแก้ไขร่างกฎหมายการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน

3.7 การรับฟังความคิดเห็น (Hearing)

เมื่อการวิจัยได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและได้ร่างกฎหมายการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน เพื่อให้ร่างกฎหมายการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชนที่จัดทำขึ้นนั้นมีความครบถ้วนสมบูรณ์และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการประชุมรับฟังความคิดเห็น (Hearing) ของประชากรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้วิพากษ์ผลการวิจัยและแนะนำเพื่อการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายต้นแบบ โดยมีประชากรที่เข้าร่วมวิพากษ์ ประกอบด้วย

- ผู้บริหารหรือตัวแทนผู้รับผิดชอบทั้งผู้ปฏิบัติการและผู้กำหนดนโยบาย ได้แก่ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้พิพากษาศาลยุติธรรม ผู้พิพากษาศาลปกครอง อัยการหรือผู้แทน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

- ผู้แทนองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิทธิมนุษยชน คือ มูลนิธิที่ทำงานเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน เช่น มูลนิธิเพื่อสิทธิมนุษยชนและการพัฒนา มูลนิธิปวีณา หงสกุลเพื่อเด็กและสตรี สมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน สมาคมสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

จำนวนประมาณ 50 คน

ผลของการวิพากษ์ได้ข้อแนะนำที่ผู้วิจัยนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขร่างกฎหมายต้นแบบจนกระทั่งได้ต้นแบบของร่างกฎหมายการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน

การจัดสัมมนาระดมความคิดเห็นภายหลังจากที่ผู้วิจัยจัดทำร่างกฎหมายการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชนจึงเป็นการทดสอบและรับฟังความคิดเห็นตลอดจนข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะต่าง ๆ เกี่ยวกับการนำร่างกฎหมายการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชนไปใช้ในการจัดทำเป็นร่างกฎหมายการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนและวิธีพิจารณาคดีสิทธิมนุษยชน